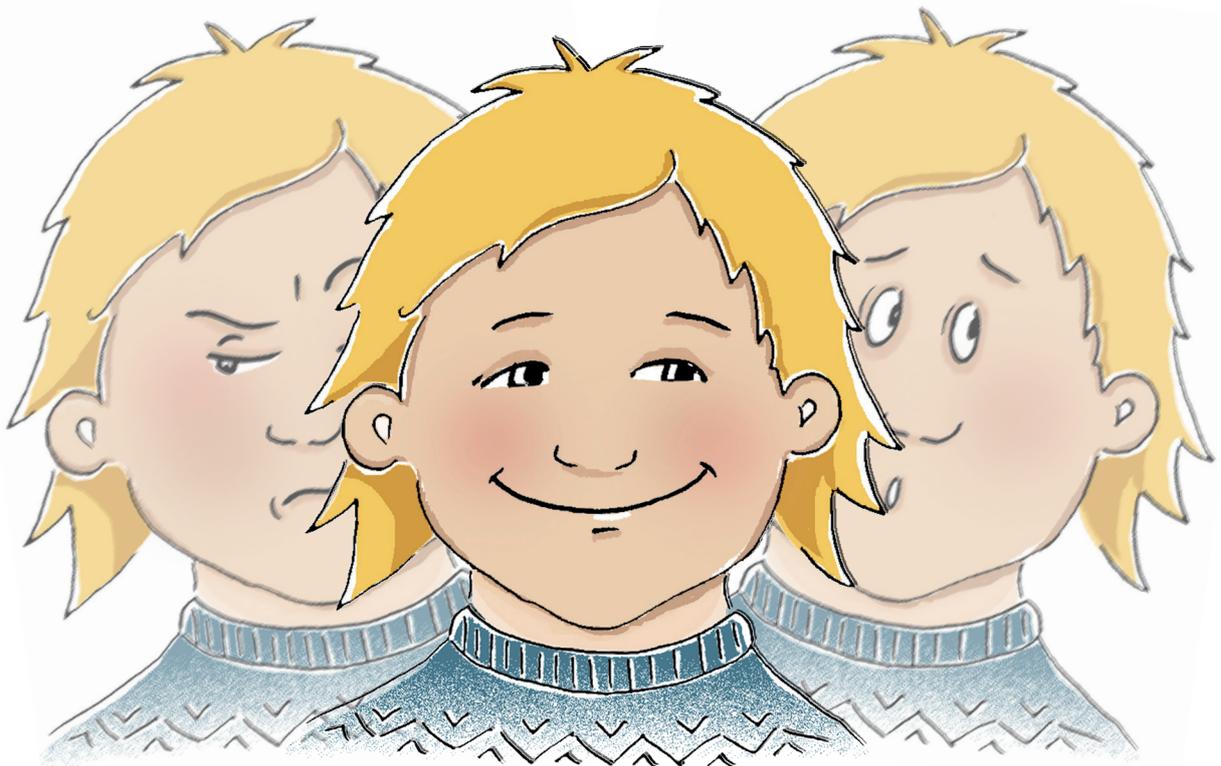

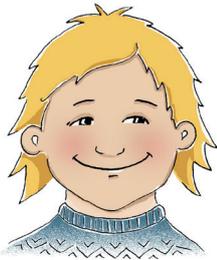
DOMTESH

Bihkedimmie maanagiertese
jih skuvlese

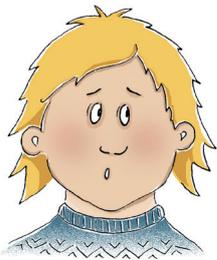

SAEMIEN LOHKEMEJARNGE

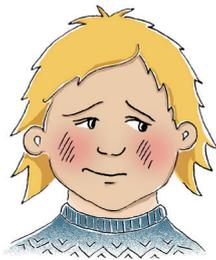
2020

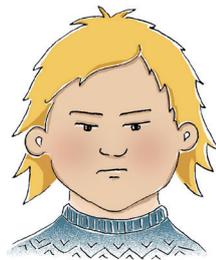
GARMERE - stolt, kry

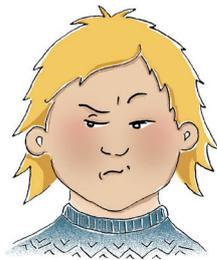
SKABRAN - redd, nervøs

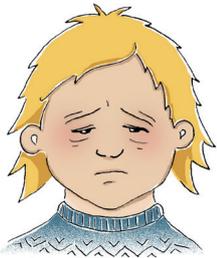
SKAAMOSNE
- flau, skamfull

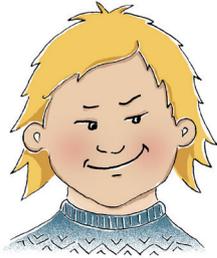
GUARMIJES - misfornøyd

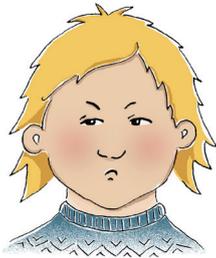
ERMIES - irritert, sint

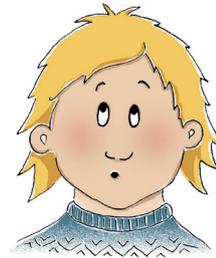
SÅRKOSNE - sorgfull

JEALEHKE
- selvsikker, dristig

MÅSNAN - sur

OV-SÅHTAN - uskyldig

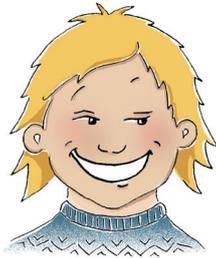
AAVOSNE - lykkelig

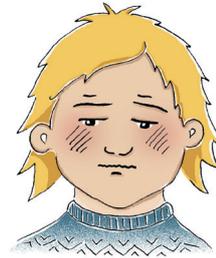
MÅERESNE - sint

MADTJELE - fornøyd

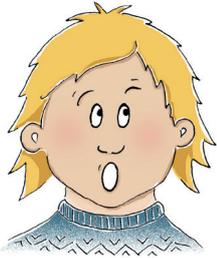
SNEAVLOE - innbilsk

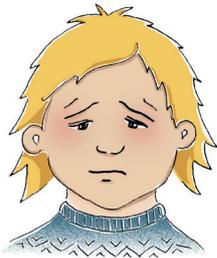
SÅHTAN - skyldig

VÅÅREGE - forsiktig

BÅÅHPERIHKS
- overrasket

HÅJNAN, HJNESNE
- trist

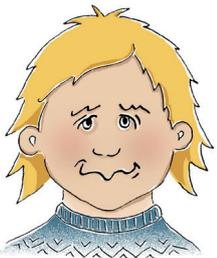
GEAROEMISNIE
- forelsket

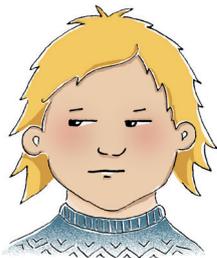
PLUEJJIES - sjenert

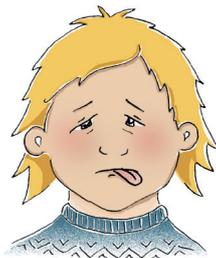
HATSVES - aggressiv, hatefull

SAMSKAN - forvirret

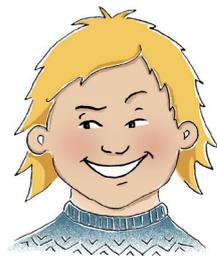
LÅLLERES - misunnelig

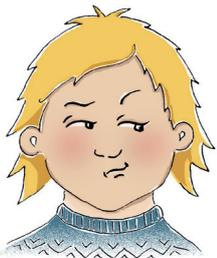
SÆJLOES - utslitt

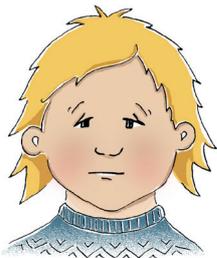
BIETIEHTOVVEME
- såret, skuffet

JARHPAN - luring

SLUEKIES - listig, slu

NJÅAJJAN - mismodig

DÅAJVOES - håpefull

GEERJENE - glad

NEAHKOE - sta

SISVEGE

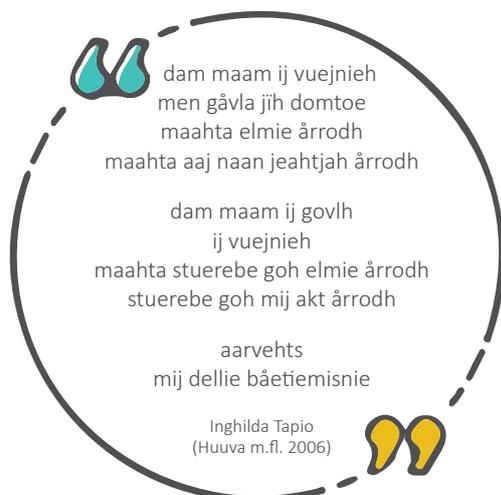
Aalkoe	4
Domtesh	5
Domtesh jïh giële	6
Saemien vüekieh lahtestidh	7
Muvhth saemien vüekieh lahtestidh	8
Raeriestimmieh darjoemidie	9
Maanagierte	11
Darjomh maanagiertese	12
Maadthööhpehtimmie	13
Daarjomh 1-7 dalteside	13
Daarjomh 8-10 dalteside jïh jåarhkeskuvlese.....	15
Mierieraajesh	16
Galhkuve	18
Litteratuvrh	19
Gaskeviermiesæjroeh	21
Gaaltijh	22

AALKOE

Saemien lohkemejarnge plakaatem domtesi bijre stealladamme áarjel-, julev-, -jijh noerhtesaemien gieline. Plakaate ááredæjjah jiih baakoeh dej ovmesie domtesi bijre vuesehte. Mænngan gosse plakaatine galhkeme vуетiestimh bihkedimmie daerpies, dovne maanagierte jiih skuvline gusnie saemien maanah jiih noerh jiih mej maadtoe saemienkultuvresne. Gelliej vuekiej mietie maahta domtesi bijre soptsestidh. Muvhten aejkien jeatjhlaakan domtesidie vuesiehtbie jiih ij gaajhken aejkien soptsestibie.

Maanagierrh edtjeh maanagierten mieresoejkesjen mietie jieledehaalveminie jiih healsoejne barkedh. “Maanagierte edtja jearsoes jiih haestemen sijjie áarrodh gusnie maanah áadtjoeh ovmessie bielieh laavenjostoste, ektievoeteste jiih vienevoeteste pryövedh. Maanah edtjeh dáarjoehtimmiem áadtjodh vuastalimmiem haalvedh, haestemh gietedidh jiih jiijtse jallh mubpiej domtेश damtedh” (Maanagierten mieresojkesje).

Faageorrestimmine jiih Maahtoelutnjeme 2020 (ML20S) “Áálmegehealsoe jiih jieledehaalveme” akte dejstie golme dáarafaagen aamhtesh mah bijjieboelhkesne buerkiestamme jiih aamhtese mij jarngesne voestes klasseste jáarhkeskuvlese. Aarvoeeljeme jiih jielemen aarvoe, relasjovnh almetji gaskem, maehtedh skryjjedh, jeatjah almetjh

seahkaridh jiih maehtedh domtेश reeredh, domtेश jiih relasjovnh leah aaj aamhtesh learoesoejkesjen bijjieboelhkesne (ML20S bijjieboelhke).

Plakaatem maahta provhkedh gosse edtja relasjovnigujmie barkedh, men aaj vierhtieh giielelohkehtæmman, maanagierte jiih jáarhkeskuvlese. Bihkedimmie domtesidie buerkeste jiih sisvegisnie buerkeste dovne guktie domtesigujmie barkedh saemien váájnesistie (perspektjveste), daesnie raeriestamme mejnie barkedh dovne diejvesh, laavlomh jiih spiielh ovmessie jaepide, gærjah, faagelitteratuvrh, jiih gaskeviermiesæjroeh jiih guktie maahta dejtie baakojde plakaatesne provhkedh jiih sojjehtidh.

Mijjen aarkebiejjesne, unnebeláhkoealmetjinie jienebeláhkoesaabadahkesne, aelhkíe jillieveartenen ássjalommesie mietie ussjedidh jiih mijjen jiijtsh vuekide áajaldehtedh gosse domtesidie sijhtebe vuesiehtidh. Mijjeh learoeverhtieh daarpesjeh mah saemien kultuvrem jááhkesjeh jiih ij barre dagkerh mejtie jarkoestamme jiih jillieveartenen ássjalommesh mubpesth jeahteme, jallh “veelkes klaasetjelmieh” nuhtjedh, guktie Kuokkanen (2005) tjaala. Saemien maanide jiih noeride leah vihkeles lohkehtimmiem dej maadtoem krööhkeste. Bihkedimmiem dorjeme guktie maanagiertesne jiih skuvlesne provhkedh gusnie saemien maanah jiih noerh, jiih jeatjebh aaj destie maehtieh eadtjaldovedh. Daejnie bihkedimmine sijhtebe meatan áarrodh vierhtieh buektedh saemien kultuvreste jiih vuekijste. Plakaate, bihkedimmie jiih jeatjah dáarjoevierhtieh gáávnesieh learoeverhtieportaalesne www.aktene.no.

DÁAJVOES

Saemien lohkemejarnge daejnie vaajtele viehkiehtidh guktie maanagierrh jiih skuvlh vierhtieh áadtjoeh aamhtesinie domtेश barkedh.

DOMTESH

Sosijaale maah toe, sosijaale lierehtimmie jarngesne pedagogiken barkosne maanagiertesne jñh skuvlesne. Maanagiertesne jñh skuvlesne gaajkhk maanah edtjeh nuepiem aadtjodh dääjrehtidh dah dovne ektievoetese joekoen jñh gosse jeatjebigujmie ektesne. Maanagierte jñh skuvle edtjeh sñiehtesjidh guktie voelpevetem jñh sosijaale ektievoetem evtete. Maanaj jñjtjedomtesem edtja däärjodh, seamman aejkien gosse viehkiem aadtjoeh jñjtjen daarpojde treevedh jñh jeatjebi daarpojde krööhkestieh. Vihkeles domtेश baakoejgujmie jiehtedh. Gosse almetjigujmie ektine barka vihkeles ussjedih guktie jeatjebigujmie govlehtalla, jis guarkasovvedh jñh jeatjabidie guarkedh.

Domtेश leah maam akt mah maanah jñh geervh ektesne utnieh, jñh ij naan domtेश leah sñiere jallh ajve maanide. Jis maehtedh domtesi bñjre soptsestidh daerpies dñejevsh/lahtesh dejtie utnedh. Lahtesh dovne assosiasjovnh jñh domtेश sijjiiste jallh dääjrehtimmijste mejtie baakojde veadtaldihkie, vuesiehtimmien gaavhtan aavoe, gieresvoete, vaanesovme jñh asve.

Jis maanah edtjeh maehtedh soptsestidh domtesi bñjre tjuerieh daejredh mij domtेश leah, jñh guarkedh mah leah, jñh dellie maehtieh domtेश jeatjabidie domtedh. Dääjrehtimmieh aarkebiejjesne mijjese domtेश vedtieh, misse vaestiedibie jñh däästoehctie, domtेश asvesistie tñjyödeles sjædta (Fossen 2004). Aikio (2000) naemhtie soptseste emosjovnen bñjre: Emosjovnedñejevsh/lahtesh leah jielemen dääjrehtsh goh aavoe, sårkoe, asve jnv.

Gæssie juelkieh gåaloeh jallh æejjieh saejriedieh dellie maam joem domtebe, mij tñjyölkehke jñh barre aktene sijjesne bollesne domtoe (Fossen 2004). Mearan domtेश goh aavoe jñh sårkoe leah domtेश mah bollesne domtoeh. Gosse maanah jñh noerh båarasåbpoe sjidtieh dellie jñjtsinie jñh jñjtsh domtesigujmie åahpenieh. Dellie kanne maanah geervh daarpesjeh mah däärjoehtieh jñh bihkedieh. Geervh tjuerieh sjåahkedh guktie jñjtjeh domtेश dääjrehtieh jñh vuesiehtieh. Dannasinie mijjieh lierebe guktie ektesne jeatjebigujmie årrodh maanah aaj lierieh guktie dah mah dej lihke dæemiedieh.

Geervine tjoerebe maanaj jñh noeri domtesidie dåhkasjehtedh. Tjoerebe lieredh maanide jñh noeride ij naan domtेश reakta jallh båajhtode, jñh buerie baakoejgujmie domtesidie soptsestidh juktie åadtje saarnodh maam ussjede jñh guktie lea.

Aahkan tjelmieh

Aahka!! Dov tjelmieh vääjnoeh giknjeldieh.

Mestie, aahka? Mejnie tjearoeminie leah?

Jieht aahka! Mij dov lea faatoes?

Jiehtieh mij, mij dan geerve lea.

Manne gujht minngelen aaj båatab.

Men aahka govh! Aellieh tjearoeh goh!

Munnjan dobtöe dan geerve, gosse aahka tjearoeminie lea.

Aahka!! Gosse viht manne båatab dellie mealan åtnab njaelkies maalestahkh.

Vojelaejpieh, vuastah, munnieh

jñh jñjnñh laadthmuerjeh.

Minngelen, manne sovmeb, jienebh bætibie.

Men govh aahka! Aellieh goh tjearoeh goh.

Utnieh dle hijven mov aahka!!!

Mov aahka! Utnieh hijven.

Gaebpien Gåsta

DOMTESH JIH GIELE

Dah saemien gielh leah byjjes gielh Nöörjesne. Noerhte-saemien, julevsamien jih jaarjelsaemien leah dah gielh mejtie jeenemes Nöörjesne provhkesuvvieh. Man jeene saemiengiele provhkesávva dajvijste dajvide joekehtadta. Faalaldahke maanide jih noeride joekehtadta gusnie laante-sne årroeh. Gielesohkehtimmie tjuara maanaj gielemaahtoem krööhkestidh jih dan ávteste dajvijste dajvide joekehtadta.

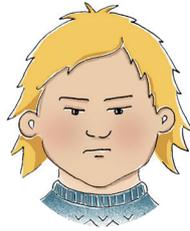
NOU 2016:18 Vaajmoegiele

jeahta saemiengielh leah gielh mah vaahresne gaarvanidh, jih buerkeste maanagierte jih skuvle vihkielommes sijjeh saemiengielese hiejmen mænngan. Jis saemiengielh edtjeh jielije gielh aaj báetije beajjan årrodh goerhtallem vuesehte maanaj gielesohkehtimmie tjoevtenje gosse saemiengielh edtja jieliehtidh. Saemien-gielh gellebh gielenuhtjijh daarpesjeh jih vuekieh guktie gielem nænnoestidh. Jis gielem maehdedh soptsestidh tjuara gielem maehdedh, jih nuepiem áadtjodh gielem lieredh jih provhkedh. Aaj domtesi bijre, man bijre kanne ij gaajhken aejkien dan jeenem soptsestibie, baakoeh jih lahtesh daarpesjibie, jih daarpesjibie barkedh gielem nuhtjedh jih domtesi bijre lahtestidh.

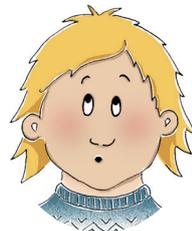
Giele lea dírrege gosse edtjebe domtेश jih ássjalommesh lahtestidh, gosse jijtsh domtेश jih guarkedh jih sjehtesjidh (Aikio 2000). Plakaate baakoeh domtesidie vuesehte, jih maahta provhkedh dovne gielebarkosne jih gosse barka guktie ektesne dáemiedidh. Giele jih identiteete ektesne. Saemien maanide saemien gielemaahtoe maahta meatan årrodh jih saemien identiteetem stinkes-tehtedh jih domtedh datne meatan desnie. Domtेश lea jarngesne gosse almetjinie årrodh jih dannasinie vihkeles baakoeh utnedh gosse domtedh lahtestidh jih gosse maehdedh guarkedh

MADTJELE

GUARMIJES

OV-SÁAHTAN

SÁAHTAN

SKAAMOSNE

GARMERE

guktie jeatjebh domtoeh. Jis ij man stoere baakoeváarhkoe muvtht aamhtside átna kanne dellie ij man jeenem aamhtesen bijre soptseste, jih ij dellie aamhtesen lahtesh evtete. Mijjeh gaajhkh lahtesh daarpesjibie juktie maehdedh soptsestalledh. “Maanah tjuerieh lahtesh maehdedh jis dejtie maehdedh ussjedidh, baakoeh dejtie biejedh jih dejtie maehdedh soptsestidh” (Øzerk jih Juuso 1999).

Vihkeles eensilaakan soejkesje

gosse lahtesh lieredh, guktie baakoeh jih lahtesh edtjeh guhkiestijjen mojhtesassese váårhkedovvedh. Gåessie lahtesh jih baakoeh guhkies-tijjen mojhtesassese váårhkeduvvieh dellie aelhkebe dejtie mujhtedh jih provhkedh.

Vihkeles maanah jih noerh dejtie áadtjoeh lieredh iemielaaketje sientine. Lohkehtæjjine tjuara buerie ássjalommes buektiehtidh gosse lierehtimmie learoehkidie sjehtesjidh gusnie baakoede áadtjoeh provhkedh dovne ovmessie jih orre sientine (Øzerk 2011). Plakaate maahta eadtjaldovvedh gosse gieleváarhkoem domtesi bijre vijriedidh jih provhkedh gosse gielem vijriebasse evtiedidh. Maahta domtesem aktesi aktesi lieredh jih plakaaten ááredæjjide viehkine provhkedh goerkesem fremmedh jih jeatjah lahtesh domtesasse jih guktie gieledh lahtesidie provhkedh.

Guktie maanah gielem, matematihkem jih guktie jijtje dáemiedieh maanagiertejaepine vihkeles guktie mænngan skuvlefaagine læhkoeskieh (Midttveit, 2019).

Guktie aerebe jeahteme saemiengielen faalaldahkh maanide jih noeride maanagiertesne jih skuvlesne joekehtetieh. Faalaldahkem maam maanagiertesne áádtje baajnehte magkerh maahtoeh meatan utnieh gosse skuvlem aalka, mij joekeen vihkeles ávtese lierehtæmman.

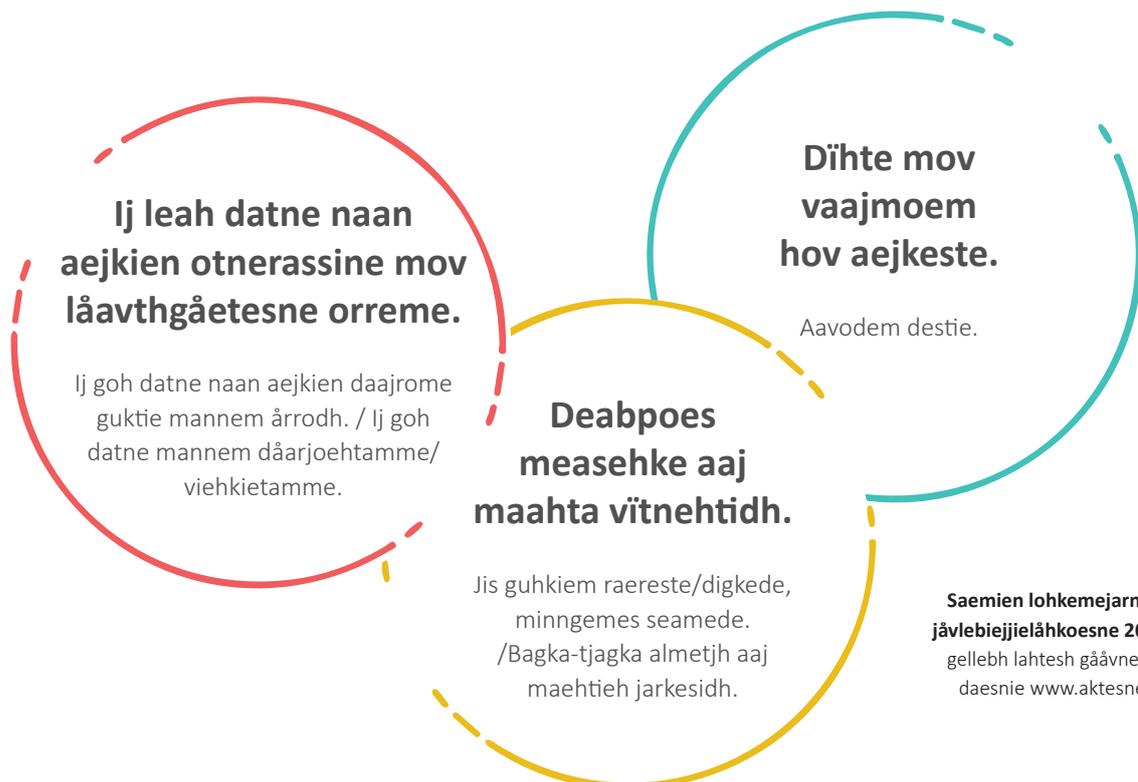
SAEMIEN VUEKIEH LAHTESTIDH

Gellie vuekieh gââvnesieh domtेश vuesiehtidh jìh soptsestalledh. Datnem gâetesne byjjenieh jìh datnem almetjinie dorjesâvva jìh datnem baajnehte guktie jielemen aavoeh jìh sârkoeh dâastohth. Maanagierte jìh skuvle byôroe hiejmie ektine maanaj jìh noeri evtiedimmiem dâarjodh jìh stinkestehtedh. Gosse domtesigujmie barkedh jìh sosijaale maah-tojne jìh guktie ektesne ârrodh vihkeles mujhtedh ij akte gâennah almetje seammalaaketje. Mijjeh joekehtslaakan dâemiedibie. Øzerken (2011) mietie dennie barkosne maanaj- jìh noerigujmie lea vihkeles dah âadtjoeh dââjrehtidh sijjen gieledh jìh kulturelle maadtoe maanagiertesne jìh skuvlesne krôohkestieh jìh domtoeh maanagierte jìh skuvle dej maadtoem dâhkasjedtieh jìh nænnoestieh. Saemien maanide jìh noeride leah vihkeles geerve almetjh dej lihke gââvnesieh gieh eah veartenem “veelkes klaasetjeelmiej tjirr” vuartasjeh, nemhtie guktie Kuokkanen (2005) buerkeste. Mijjeh byôroeh mijjen saemien aarvoeh, âssjaldahkh jìh veartenevuajnoeh nuhtjedh. “Ij leah man aelkieh dejtie veelkes klaasetjeelmide sigkedh, tjuara seadtoes sjidtedh jìtse domtesigujmie jìh haarjanidh jìtse almetji maahtoeh, âssjalommesh jìh

jaahkoeh provhkedh, dovne gâetesne jìh barkosne” (Kuokkanen, 2005).

Voengen ovbyjjes aarvoeh maanagiertem jìh skuvlem baajnehtieh jìh tjuara ussjedidh, magkerh saemien aarvoeh jìh vuekieh sjehtieh lierehtimesne nuhtjedh.

Domtेश aaj mahta diejvesigujmie lahtestidh jìh gâarede dejgujmie maanagiertesne jìh skuvlesne barkedh gosse domtेश aamhtestidh. Diejvesh leah jielemenjoelkedassh âvtetjistie, mah mijjem lierieh veartanisnie bierkenidh (Sara 2009). Saemien gieline gellie lahtesh gââvnesieh guktie domtेश lahtestidh, ovmessie maadtojste jìh mestie dajveste. Diejvesh maam joem kultuvren bijre soptsestieh gustie bâetieh jìh maam joem dej almetji bijre gieh lahtesidie pruvhkieh (Sara, 2009). “Diejvesh gellien aekien almetji maahtoem vuesiehtieh, vierhtiedimmieh jìh lierehtimmieh aekiej tjirr. Diejvesh ij barre dan tijjem vuesiehtieh gâessie dorjesovvi, men tijjine jeatjahteme jìh orre nuhtjemasse sjehtelovveme” (Solbakk jìh Gaski 2003).

MUVHTH SAEMIEN VUEKIEH LAHTESTIDH

Plakaate baakoeh domtesidie vuesehte, men gelliej vuekiej mietie mahta domtesi bñjre soptsestidh. Saemieh utnieh/utnin jñjnñh ovnessie vuekieh lahtestidh. Lahtesh maehtieh dajveste dajvese jorkestovvedh jñh tñjje aaj tsavtsa. Mahta domtेश vaarjoej tñjrrh àvtese buektedh, dovne aavosne, mãeresne jñh sàrkosne. Aavoem, garmeres-voetem jñh earoem mahta gaptan tñjrrh tsiehkine vuesiehtidh, v.g. gosse laavkome jñh skylleme jñh jis gaptam mãdt-soste, dellie ovvaantoem vuesehte. **Daesnie muvhtth saemien vuekieh lahtestidh, ovnessie dajvijste Saepmesne.**

GEAROEMISNIE

“Ikth akte baernie bööti sããngedidh, dihte niejte govli dihte baernie galka bãetedh. Dellie doerkesti bãastoeh-likke, doerken gieregh oksen gãajkoe jñh maadtegh bãassjoen gãajkoe. Numhtie daajhtoeggi juktie idtji dam pãajkem lyjhkh. Dellie gosse pããjke bööti jñh vööjni juktie lij doerkestamme, dellie mieli idtji dihte niejte satnem lyjhkh.”
(Bergsland 1987)

SÀRKOSNE

Seammalaakan guktie joejkeme lea vuekie domtेश lahtestidh julevsamien, *àrmme* laavlomelahtese sàrkose. Baakoegàrjine *àrmme* daaroengielesne sàrkoe-laavlome. Divtasvuodnesne jñh Hábmerisnie àrmme sñejhme vuekie gosse guhte jaameme, juvlelgimmesne, sàrkosne, asvesne jñh aejvierisnie. Dihte goh joejkeme, domtesidie vueline saarnodh. *Àrmme* lea lahtese sàrkose jñh aejvierasse, domtesidie saarnodh.
(Mikkelsen 2017)

JARHPAN

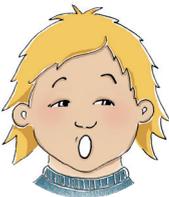
“Akte vuekie aaj gosse maanide jñh noeride bijjedidh lea “nàrride-apmi”. Dellie goh neer-rehtin jallh gaastastallin edtjin noeride lieredh ektesne veasodh. Dah njaalmeldh gïelem evtiedin juktie meehtin sijjen bìevsterem vaak-sjodh, prããsehkevoetem, saknoem jñh skaamoem. Nemhtie dah noerh sijjen domtेश vaarjelin”.
(Balto 1997)

SÀRKOSNE

Sñejhme lij dihte aarpije tjohpem dejnie àemie paarrebieline lotnedi. Gosse aarpije dam àemie paarrebielen tjohpem guedteji dihte aarpijen sàrkoegaarvoeh sàrkoejaepesne sjñditi. (saarnojje, Kristoffer Sjulsson). Aarpije aaj meehti àemie paarrebielen beelhtem guedtedh (Margareta Winka, Dearnna) jñh tjaalegisnie Jiemhteste soptseste aerpãlma gãmman beelhtem jñh boengeskuvmiem meehti guedtedh gosse gãmman sealadamme jñh aarpije geelleben gaamegh jñh voedtegh meehti guedtedh gosse geellebe sealadamme.

(Ågren 1977)

JOEJKEME

Joejkeme gelliej saemiej aarkebiejje orreme, jñh iktesth vuekie gosse domtेश lahtestidh. Muvhtide iemielaaketje domtेश joejkedh. Joejkeminie provhke-me dovne eatnemem, almetjidie, dyjride jñh sijjide lahtestidh. Jis guhte hãjnan jallh ermies joejkeminie mahta garmerdehtedh jñh seerehtidh.

GEERJENE

“Àvtesne saemieh gosse niestiem lin vaalteme, dellie boelvhjuelkien slienkhiehtin niestien baalte. Tjohpem àejjeste veeltin, dam deavese biejin, gjetide krãahkohtin, jñh dellie easkah eelkin ìervedh”.

(Bull 1992)

MOERESNE

“Jis maana mãdtan bìevsterisnie, geerve almetjh jeehtin: “Baajh amma maanam Laaveren baarhkoehkidie soeskedh gossege bìevstere buarene”. Dellie maana voerehte.”

(Lávár; Laavere = maanan bìevstere)

(Anti 2003)

RAERIESTIMMIEH DARJOEMIDIE

Gellie ovmessie vuekieh gâåvnesieh guktie maanagierte jih skuvle maahta domtesigujmie barkedh. "Saemien aerpievuekie lierehtimmie dâåjrehtsistie dennie jarngesne mearan ööhpehtimmie skuvlen jarngesne" (Balto 2008).

Laakine tjjelkeste maehtebe veanhtadidh maanagierrh jih skuvlh saemien maanide jih noeride ööhpehtimmiem dej saemien maadtojste vedtieh. Sâemies aejkien daan biejjien ööhpehtimmesne, maana jih noerh lierehtimmiem åadtjoeh dâåjrehtsistie. Maanagierrh dam barkoevuekiem daamtaj nuhtjiej. Orre learoesejkesjisnie (ML20S), gâarede göökte jallh vielie faagigujmie seamma aejkien barkedh (dâarafaage) jih dellie nuepieh vadta lohkehtimmiem eevtjedh, juktie maana jih noerh maehtieh lierehtimmiem dâåjrehtsi tjirr h åadtjoeh. Muvhth dâehkieh jih sienth ovmessie vuekieh daarpesjiej. Guktie saemien aerpievuekieh lierehtimmesne maehtieh maadtojne dijen luvnie årrodh?

Voestesgieleldh maanagierte maanah jeatjah daarpoeh utnieh enn mubpiegieleldhlearohke jaarhkeskuvlesne. Lohkehtimmie tjuara sjehtesjidh ovmessie aalteridie jih gieledaltesidie, jih guktie lohkehtimmiem öörnedh. Muvhth maanah saemien maajelierehtimmesne luhkieh. Jeatjah saemienlohkehtimmiem smaave tjierne utnieh, mearan muvth saemien klaassesne utnieh. Tjoerebe mujhtedh maanah jih noerh leah joekehts jih ij lea gaajhkesidie dan aelhie ovmessie domtesi bijre soptsesidh. Saemiej luvnie ij leah gaajhken aejkien siejhme orreme domtesi bijre soptsesidh jih ij dellie daerpies lohkehtimmine aelkedh dan ajve akten learohken persovnine. Maahta aelkebe årrodh maanide jih noeride, mubpiej domtesi bijre soptsesidh, enn altese jijtse domtesi bijre. Dellie maahta v.g. ovmessie râallah soptsesijstie, laavlojste jallh guvvieste nuhtjedh. Saemien-giele lea unnebelâhkoengiele jih dan åvteste maana sjere dâarjoem daarpesjiej juktie maehtieh gielem evtiedidh. Gaajhkh tjuerieh orre baakoeh jih lahtesh gellien aejkien jiehtedh, jih lieredh guktie dejtie aarkebiejjien provhkedh. Dah mah vaenie gieleldh dâarjoem maanagierrh jih skuvlen ålkoli utnieh, dâarjoem daarpesjiej geerve almetjistie gieh voerkeslaakan gieleoöhpehtimmesne berkieh. Mierieraajesh maehtieh dâarjojne gielebarkosne årrodh, juktie vuesiehtidh guktie baakoeh sojjehtidh jih dejtie raajesisnie nuhtjedh. Bihkedimmesne mierieraajesh gâåvnesieh mah vuesiehtieh guktie edtja baakoedde plakaatesne nuhtjedh.

Gosse jeatjah almetjigujmie ektine mijjien gielem evtiedie. Mijjiej mahte abpe tjiem soptsesallebe gosse ektesne. Maanah gieh dâåjrehtieh jih ektievoetesne åadtjoeh meatan årrodh, rijmh, reglah, dikth, vuelieh, laavloeh, diejvesh,

Nöörje lea aalkoealmetji sjiere reaktide jááhke-sjamme, jiih dellie aaj saemien maanah jiih eejhtegi daarpojde nænnoestamme, vuartesjh Maadthlaaken 108 §. maana-konvensjovnen 30 art. jiih ILO-konvensjovnem. Manna-giertelaake jiih mieriesoejkesje jiih ööhpehtimmielaake learoeseojkesjigujmie nænnoestieh saemien maanah jiih noerh reaktam däärjose utnieh sijjen giielem, maahtoem jiih sijjen kultuvrem evtiedidh saahnt gusnie Nöörjesne årroeh.

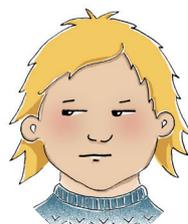
sopstesh jiih sopstestimmieh guvlieh, skreejrelgieh saemiesticdh jiih giielem nuhtjedh.

Saemieh joekoen sopstestimmievuekiem utnieh, gusnie sopstesen diijre lea gaskesadteme jiih maahtoe ávtese buektedh (Aikio 2010). Sopstesh daamtaj diijrem guedtieh jiih sopstestieh guktie byöroe dáemiedidh. Sopstesi tjirrh maanah jiih noerh jiihtsh guvlieh deahpadimmijste jiih sientijste skaepiedieh jiih lierieh veartenem jiih jeatjah almetjh guarkedh. Buerie sopstestimsboelkhk maanide jiih noeride dáájrehtsh vedtieh goltelidh jiih jeatjijste dáájrehtsistie lieredh, jiih nuepieh vadta jiihtje maam sopstesticdh, guktie jiehtedh jiih gaskoesticdh. Saemien aerpievuekien sopstesh maehtieh aalkosne årrodh gosse sopstesticdh jallh ráallespielide, gusnie dah ovmessie gaagkoej gaskesh jiih domtesh jarngesne. Gosse dah voengen sopstesh, kultuvre, gaskesadteme jiih voengen aarvoeh jarngesne mij joem vihkeles áadtjoeh, dellie gidtjh jiihtjemse domtoe. “Domtese gosse jiihtsene maadtoe lierehtimmesne vihkeles, dannasinie dihte daerpies gosse orre daajroem áadtjodh/lieredh” (Keskitalo 2017).

Daesnie mijjeh naan vuiesiehtimmieh darjoemidie buektebe. Daah raeriestimmieh darjoemidie ovmessie daltesidie juakosovveme: maanagierte, daltesidie 1-7, jiih 8-10 jiih jáarhkeskuvlese, men fiereguhte tjuara jiihtje vierhtiedidh magkerh darjomh ulmiedáahkan sjiiehtieh jiih dáehkien giielemaahose.

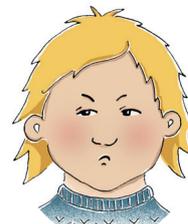
AAVOSNE

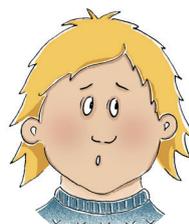
LÁLLERES

GEERJENE

MÁSNAN

SKABRAN

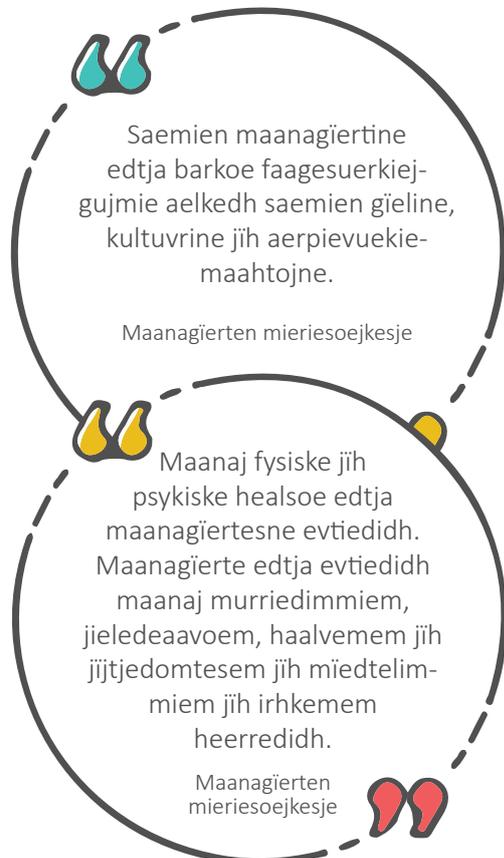

MÁERESNE

MAANAGÏERTE

Dovne haastadihks jih geerve maahta årrodh gosse maanaj domtesh dâastoehtidh jih dan âvteste vihkeles geerve almetji gieh maanaj- jih noerigujmie berkieh strategijh dan barkose utnieh. Smaave maanah jijnjh domtesi tjirrh gaskestellieh, eannan njaalmeldh gielem evtiedamme. 3 jaepiej aalteristie maanah domtesh gielen tjirrh jiehtieh.

Baajh maanah maanagiertesne meatan årrodh, saemien aerpievuekien darjoemisnie, nimhtie jijtje âadtjoeh dâârjehtidh jih destie lieredh. Gosse maanah âadtjoeh v.g. meatan årrodh suejnieh tjoehpedh, dellie jijtje dâârjehtieh jih dan bijre ussjedieh jih mubpien aejkien gosse plearoeh tsahkan bâetieh, dellie daejrieh guktie darjodh jih maehtieh meatan årrodh jih dovne evtiedidh. Maanah âadtjoeh dagkeri darjomi tjirrh dovne svihtjedh jih gielem nuhtjedh. Dah âadtjoeh pryôvedh jih aaj miste darjodh, sovhkedidh jih lahkaskidh, jih destie lieredh. Dagkerh dorjemh aerpievuekien lierehtæmman vihkeles gosse saemien kultuvrem stinkesdehtedh.

DARJOMH MAANAGÏERTESE:

- Soptsesth domtesi bijre, mij domtesh, jih magkeres aevhkie domtesh mijjese. Nuhtjh baakoeh plaakaatete jih jeatjah baakoeh domtesi bijre. Guktie domtoe gosse geerjene? Guktie dâemedede gosse mâeresne?
- Baajh maanah meatan årrodh, saemienaerpievuekien darjoemisnie, juktie âadtjoeh damtedh jih dââjrehtalledh. Dââjrehtallemen tjirrh, maehtieh ovmessieh domtesh darjoemisnie buerkiestidh. Maanide haestedh, gaajhkh goerkesh nuhtjedh jih soptsesth dej ovmessie domtesi bijre.
- Nuhtjh saemien aerpievuekien soptsesth gosse aelkedh soptsestalledh domtesi jih bâasarimmiej bijre. Maahta digkiedidh man âvteste âejviepersovne nimhtie jallh numhtie darjoeji. Vuesiehtimmieh gavhtan, “Riepie”, -Lohkede saemien, “Guktie bov-tse gedtie sjidti”- Tjaang gâatan, Staaloev vienhtieh aske lea dâlle.
- Biejh ovmessie aath voessen sijnse (myôvhkes, gares jih vielie). Baajh maanah vâaroen mietie dejtie ovmessie aatide damtedh. Dah edtjeh buerkies-tidh guktie aatide domtoeh, moenedidh mij lea jih misse gâarede nuhtjedh. v.g. Biehkje dueljeste, guksie, skiblie jih nemhtie vielie.
- Âahpenidh voengen saemien diejvesigujmie domtesi bijre.
- Laavlodh jih stââkedidh “Imse bimse hievnie” (Lyjhkebe laavlodh) jih soptsestidh hievnien domtesi bijre, gosse gahtjesti, gosse biejjie guaka jih vielie.
- Stââkedh “Mov vîntse daejnie leesseldh” aamhtesnie domtesh. V.g. “Mov vîntse leesseme mâarehks bienjine/bienjigujmie”.
- Gaajhesh gievelsne tjahkasjeh. Nuhtjh tjengkerem. Dihte gie tjengkerem âtna, aalka gihhtjedh jih tjengkerem rovreste, disse gie edtja vaestiedidh. Stââkedimmien aamhtese Leah domtesh, rela-sjovnh, gaskesadteme. Vuesiehtimmieh gyh-

Stååkedimmie vihkeles boelhke maanabae-
 leste mestie aavode
 jñh luste lea. Stååke-
 dimmie aaj maanaj
 vihkielommes liereme-
 sijjie jñh smaave
 maanide vihkeles
 barkoevuekie.
 Stååkedimmie lea
 boelhke maanaj- jñh
 noeri aarkebiejijiste
 jñh stååkedimmien
 tjñrrh gåarede domtेश
 evtiedidh. Dotkeme
 dovne vuesehte,
 maanagierhtemaanah
 gñeh stååkedimmien
 tjñrrh åadtjoeh lieredh
 veaksahkåbpoe sjidtieh
 gosse skuvlem aelkieh.
 Stååkedimmien tjñrrh
 lieredh, dellie maanah
 dovne frijje stååke-
 dieh men tjuerieh
 aaj darjomh darjodh
 mejtie geerve almetjh
 öörneme. Dotkeme
 vuesehte maanah
 bööremeslaakan
 nimhtie lierieh

(Uis/Uia 2019)

tjelassh: Maam lyjhkh stååkedidh? Mij datnem måarahtahta?
 Mij datnem madtjeldahta? Jñh vielie.

- Stååkedidh “simmeme-stååkedimmie”, aamhtesinie domtेश.
- Nuhtjh ååredæjjah plakaatete jñh darjoeh åenehks soptsesh.
- Maejstedh: prihtjies, suvries, sieties.
- Mimespïele, dorjehth domtesem ååredæjjine, dah jeatjah edtieh moenedidh magkeres domtese lea. Jis vaenie lea-rohkh dellie maahta guelmiedahkem nuhtjedh jñh fiereguhte jñjtje dorjehth.
- Nuhtjh ååredæjjah plakaatete jñh soptsesh domtesi bñjre jallh darjoeh råallespïelem. Maahta vaarjoetjueptjeh bolline nuhtjedh.
- Darjoeh kårarhth ååredæjjijiste plakaatesne jñh nuhtjh spïeline, v.g. “stobpeåejjie” (kortsalle)
- Nuhtjh plakaaten miereraajesh (b.16) gosse aelkedh soptses-talledh jñh gieline stååkedidh. Gaavnh båastoehtaakoeh, v.g. mij båastoehtaakoeh baakose geerjene?
- Laavlode jallh goltelidie saemien laavloeh jñh/jallh saalmh. Veeljede laavloem/saalme aamhtesinie domtेश jñh soptsesidie sisvegen bñjre. Raeriestimmieh gærjide: Lyjhkebe laavlodh, Laav-lomegærjetje Saemesth maanine jallh Mijjen Gærhke-gærja.
- Laavlode, sinsitnien gïetide steerede jñh vaalmerdidie. Svïhtjes-tidie ovmessielaakan fierhten aejkien v.g. guktie njålhtja gosse geerjene, mubpien aejkien jis måarehkslaakan vaedtsedh j.n.v.

Laavlode:

“//: Aktesne mijjieh laavlobe jñh daanhtsobe ://

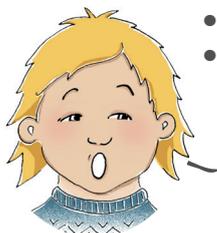
//: Daate mov voelpe jñh daate manne ://”

Melodije: “Uti gröna lunden”

Gaaltje: E. Labba & K. Ericzon (2012).

Laavlomh maanide

- Madtjeles leam, Suvhtedh suvhtedh suv (CD).
- Båetieh joejkestidh (CD) Kappfjell, C.
- Lyjhkebe laavlodh. Dunfjell, A.
- Mov 1.gærja. Gïelem nastedh.

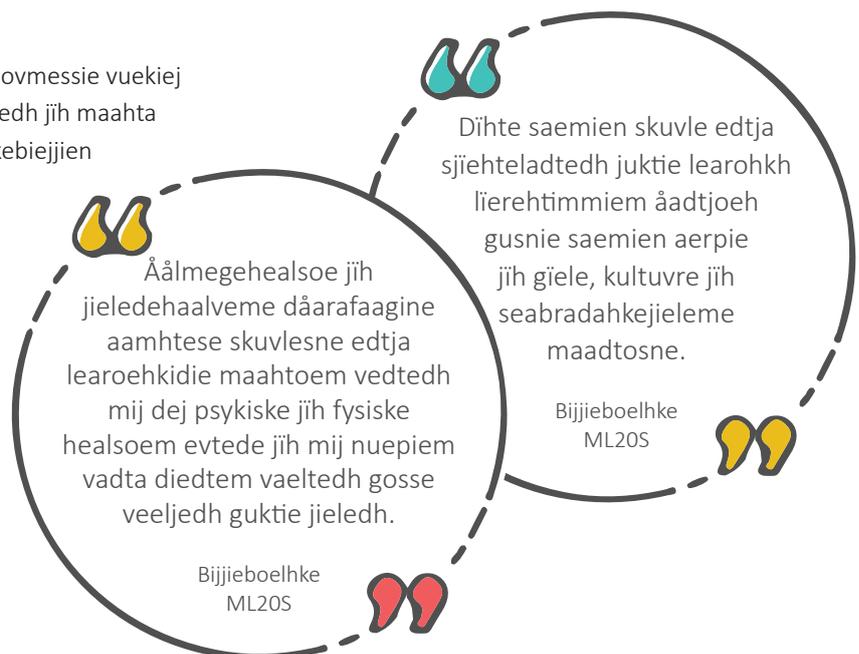
MAADTHÖÖHPEHTIMMIE

Orre learoesoekjesjisie maadthööhpehtæmman 2020 “Åålmegehealsoe jïh jieledehaalveme” akte dejstie dâarafaagen aamhtesijstie mah gelline faagine gaajhkh daltesinie meatan. Skuvle edtja barkedh “...fysiske jïh psykiske healsojne, jielemevoete, seksualiteete jïh tjoele.. relasjovnh almetji gaskem, maehdedh skryjdedh, jeatjah almetjh seahkaridh jïh maehdedh domtesh jïh relasjovnh reeredh” (ML20S bijjieboelhke). Aamhtese “Åålmegehealsoe jïh jieledehaalveme” joekehtadta dejnie ovmesse faagine. Saemien gielefaagine edtja v.g. buerie jïjtjeguuvviem evtiedidh, seadtoes saemien identiteetem, maadtoem jïh ektievoetedomtesem. Duedtiefaaagesne edjtjeh learohkh âadtjodh skaepiedidh, dæjpeles barkedh jïh viehkieh dâârrehtidh guktie maahta visuelle guvvieh vuesiehtidh. Learoesoekjesjisnie musihkefaagese (saemien) tjaalasovveme: “Musihke leah vierhtieh buejhkiehtidh, åssjalommesidie buerkiestidh jïh reeredh, dovne mietiemoesne jïh trægkenassesne” (ML20S). Naan viehkiebaakoeh seabradahkefaageste leah identiteete, jïjtjedomtese, jearsoesvoete, ektievoetedomtese, goerkelimmie, gellievoete jïh ååktese. Gaajhkh learoehkidie vihkeles haalvemem damtedh. Dam buektehte muvth ovmesse leeremevuekiej-gujmie.

Plakaatem domtesigujmie maahta ovmesse vuekiej mietie ovmesse daltesinie provhkedh jïh maahta stâåkedimmesne, dialååkesne, aarkebiejjien soptsestalleemisnie dâarjedidh jallh gosse learohkh edjtjeh ussjedidh, digkiedidh naan scenarijen jallh heannadimmien bijre gusnie domtesh jarngesne. Baajedh learohkh tjïertine barkedh, jeatjebigujmie ektine enn sijjen voelph, leah sosijaale lierehtimmie, gosse laavenjostoeh tjerieh jeatjebi åssjalommes jïh domtesh guarkedh, men aaj jïjtsh kreajnoehtidh. Plakaatem maahta klaasse-tjiehtjelen viedtjese gæhtsoestidh jïh mäjhtajehdedh jallh eadtjaldehydedh baakojde provhkedh.

DAARJOMH 1-7 DALTESIDE:

- Soptsest domtesi bijre, mah domtesh, jïh man åvteste vihkeles baakoevâarhkoem domtesidie utnedh? Nuhtjh baakoeh plakaateste jïh jeatjah baakoeh domtesi bijre. Guktie domtoe gosse geerjene? Guktie dâemedede gosse mâeresne?
- Nuhtjh saemien aerpieveukien soptsesh gosse aelkedh soptsestalledh domtesi jïh bâasarimmiej bijre. Maahta digkiedidh man åvteste åejviepersovne nimhtie jallh numhtie darjoeji.
- Gaavn saemien diejvesh ovmesse domtesidie plakaatesne.
- Darjoe kâarht ååredæjjijste plakaatesne jïh nuhtjh spieline, v.g. “Jeatjah baakoegujmie”, gusnie tjoerh baakoem jeatjah baakoegujmie buerkiestidh, men ij leah luhpie baakoem jiehtedh.
- Nuhtjh ååredæjjah plakaateste jallh “emojis” jïh darjoe åenehks soptsesh, tjaaleldh jallh njaalmeldh.
- Darjoe åssjaldahkekaarthem domtesi bijre. Maam ussjede gosse dej ovmesse domtesi bijre soptseste?

- Stååkedidie “Flasketuten peker på”, aamhtesinie domtेश. V.g. “Boehtele vuesehte gie edtja plovhtjedh” jallh jiehtieh domtेश mejnie baakojne G aalka, v.g. “geerjene” j.n.v.
- Måaledh jallh guvvedh domtेश, nuhtjh klaerieh ovmessie domtesidie.
- Råallespiele, v.g. guktie gearoemisnie årrodh? Jallh guktie domtoe gosse ij åadtjoeh meatan årrodh?
- Mohtedh domtेशebaakoeh jìh dååjrehtsh. V.g. “Manne dan sæjloes, domtem goh jìjìh biejjh... moerh tjoehpeme, giedtesne orreme, muerieh bæhkeme”. Maahtah raajesidie klaassetjìehtjelisnie gæhtsodh jallh tjaelemelaavenjassine nuhtjedh.
- Tjælieh diktem/tjìhtesem domtesi bijre, nuhtjh miereraajesh (b.16) jallh nuhtjh “hammodh” goh barkoevuekie.
- Soptsesth miereraajesi bijre (b.16) jìh pryövìh dejtie nuhtjedh. Goerehtì guktie edtja baakojde sojjehtidh jìh tjælieh v.g. dialååkem.
- Plakaate jìh miereraajesh maehtieh viehkine saemien grammatihkelìerehtimmesne årrodh. Baakoeh plakaatesne leah predikatijvesne. Digkiedidie v.g. guktie baakojde nuhtjedh jìh gaavnìh dejtie joekehtsidie attributjìven jìh predikatijven gaskem.
- Veeljh gærja litteratuvrelæstoste (b.19) aamhtesigujmie irhkemen jìh/jallh voelpevoeten bijre. Mij buerie/nåake voelpe, guktie edtja dåemiedidh? Jìh vielie.
- Soptsesth ååktesen jìh inkludeeringen bijre, darjoeh “klaassenjoelkedassh”.
- Soptsesth rìektesvoeten jìh ovriektesvoeten bijre, gårrelldh rasismese jìh domtesidie.

Soptsesth jìh tjìhtesh:

- Gaaltje, CD (Gaebpien Gåsta)
- Småsågor-sydsamiska (UR-play)
- Staaloeìh vienhtieh aske lea dålle, CD (Birkeland, K.)

DAARJOMH 8-10 DALTESIDE JÏH JÅARHKESKUVLESE

- Soptsesth domtesi bijre, mah domtesh, jïh man åvteste vihkeles baakoevårhkoem domtesidie utnedh? Nuhtjh baakoeh plakaatete jïh jeatjah baakoeh domtesi bijre. Guktie domtoe gosse geerjene? Guktie dâemedede gosse mâeresne?
- Soptsesth ååktesen jïh inkludeeringen bijre, darjoeh "klaassenjoelkedassh".
- Darjoeh darjomem, v.g. vytnesjidh jallh jurjiehtidh, ussjedh jïh tjaelieh (refleksjonslogg). Mij hijven sjïdti? Guktie domti? Mij nåake sjïdti jïh guktie dellie domti?
- Vuartesjh filmem "Sameblod" jïh/jallh "Kautokeino-opprøret" jïh ussjedh guktie domtih, gosse filmem vuartasjih? Guktie åejviepersovnh domtoeh? Åejviepersovnh filmesne juejkieh, guktie jïh gosse pruvhkieh joejkedh? Guktie vueliej tjïrrh gaskesedtieh? (Vuartesjh filmweb.no/skolekino, jis vielie laavenjassh filmide daarpesjh.)
- Joekehtetieh dikth/tjihatesh jallh laavlomh. Magkerh domtesh tjaelije sæjhta gaskoestidh? Guktie dam dorje?
- Lohkh jïh soptsesth seksualiteeten jïh domtesi bijre. Maahta v.g. boelhkem gærjeste "Queering Sápmi" lohkedh, mij aamhtesh vihtesje maam ij gaajhken aejkien dennie gaskemiesne. Darjoeh individuelle laavenjassh jallh dâehkiebarkoeh.
- Råallespiele, veeljh tekstem jallh soptsesem jïh darjoeh teaterem, aamhtesinie domtesh. V.g. guktie domtoe gosse ij åadtjoeh meatan årrodh.
- Digkiedidie voengen saemien dïejvesh domtesi bijre, mij dïejvesidie dijen luvnie nuhtjede? Goerehtallh aahka gon aajjine jallh jeatjah almetjh.
- Tjaeliemelaavenjasse, veeljh aktem domtesem jïh tjaelieh lohkieprieveim, artihkelem jallh novellem.
- Tjaelieh diktem domtesi bijre, jis daerpies nuhtjh mierieraajesidie (b.16) jallh nuhtjh "hammodh" barkoevuekine.
- Soptsesth mierieraajesi bijre (b.16) jïh pryövð dejtie nuhtjedh. Goereht guktie edtja baakojde sojjehtidh jïh tjaelieh v.g. dialååkem.
- Plakaate jïh mierieraajesh maetieh viehkine saemien grammatihkelierehtimmesne årrodh. Baakoeh plakaatesne leah predikatijvesne. Digkiedidie v.g. guktie baakojde nuhtjedh jïh gaavn dejtie joekehtsidie attributijven jïh predikatijven gaskem.
- Gaavn baakoeh saemiengïelesne mah ovmessie "emojis" buerkiestieh. Darjoeh plakaatem.
- Nuhtjh "Muvhth saemien vuekieh lahtestidh" (b.8), veeljh akte dejstie jïh tjaelieh tekstem.
- Viertesth dïejvesh ovmessie saemien dajvijste.
- Vuartesjh domteseplakaatide noerhte- jïh julevsaemiengïelesne. Lierh naan baakoeh dejstie jïh viertesth baakojde. V.g. geerjene.
- Guvvedh guvvieraajroem domtesi bijre.
- Barkh domtesigujmie aamhtesinie daaroedeh-eme. Jeatjah aamhtesh maetieh årrodh rasisme, dâaroo, saetniesvoeten- jïh latjkemekommissjovne.

Vierhtieh:

- Tjaalehvuekieh (Kappfjell)
- Åvtese jáhta (Gaski & Kappfjell)
- Lyrikke jïh draama (Palto)
- Åarjelsaemien åssjalommesh (UR-play, podde)

MIERIERAAJESH

GARMERE – stolt, kry

Manne (leam) garmere – Jeg er stolt

Datne (leah) garmere – Du er stolt

Månnoeh (lean) garmere – Vi to er stolte

Leam garmere – Jeg er stolt

Leah garmere – Du er stolt

Lean garmere – Vi to er stolte

Manne lim garmere – Jeg var stolt

Datne lih garmere – Du var stolt

Månnoeh limen garmere – Vi to var stolte

Mierieraajesh maehtieh viehkine giele-ööhpehtimmesne årrodh. Sojjehtimiegoere vuesehte guktie baakoeh sojjehtieh jñh guktie maahta baakojde praktikhesne nuhtjedh. Mijjeh dejtie persovnde vuesiehtbie: 1. p. sing. 2. p. sing. jñh 1. p. dual.

Gaajhkh baakoeh plakaatesne leah predikatijvehammose tjaalasovveme.

Daesnie viehkieveerbe “lea” subjeekten mietie sojjehtamme. Ij leah daerpies viehkieveerbe “lea” nuhtjedh, men nuhtjh gosse sijhth maam joem tñjelkestidh (Bergsland, 1994 §28). Gosse domtesi bijre soptseste, kaanne sñjehteles viehkieveerbem nuhtjedh, jis szejhta jiehtedh “Manne **leam** måeresne!”.

Bergsland (1994 §30) aaj tjaala, jis viehkieveerbe lea meatan raajesisnie dellie ij leah daerpies subjeektem nuhtjedh, v.g.

Viehkieveerbe “lea” subjeekten (persovnen) mietie sojjehtamme, jñh vuesehte gie lea “garmere”. Dellie ij daerpies subjeektem raajesisnie nuhtjedh.

Gosse edtja preteritum-hammosne tjaeledh dellie tjoerh viehkieveerbe “lea” subjeekten jñh tempusen mietie sojjehtidh. v.g.

Predikatijve (1) substantijven mænngan jñh attributijve (2) substantijven ävtelen. v.g:

(1) Jaevrie guhkie

(2) Guhkies jaevrie

Eah gaajhkh baakoeh attributijve- jñh predikatijvehammoeh utnieh jñh naan aejkien gääarede akte baakoe dovne predikatijvine (3) jñh attributijvine (4) nuhtjedh v.g. neahkoe:

(3) Dihte neahkoe
subj. pred.

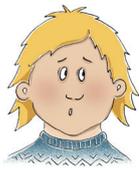
(4) Neahkoe maana
attr. subj.

Vuesiehtimmieh (1) jñh (3) maehtieh ellies raajesem årrodh, mearan (2) jñh (4) leah akte lihtseraajesh.

GARMERE

stolt, kry

Manne leam **garmere**.
Datne leah **garmere**.
Månnoeh leam **garmere**.

SKABRAN

redd, nervøs

Manne leam **skabran**.
Datne leah **skabran**.
Månnoeh leam **skabran**.

SKAAMOSNE

flau, skamfull

Manne leam **skaamosne**.
Datne leah **skaamosne**.
Månnoeh leam **skaamosne**.

GUARMIJES

misfornøyd

Manne leam **guarmijes**.
Datne leah **guarmijes**.
Månnoeh leam **guarmijes**.

ERMIES

irritert, sur

Manne leam **ermies**.
Datne leah **ermies**.
Månnoeh leam **ermies**.

SÅRKOSNE

sorgfull

Manne leam **sårkosne**.
Datne leah **sårkosne**.
Månnoeh leam **sårkosne**.

JEALEHKE

selvsikker, dristig

Manne leam **jealehke**.
Datne leah **jealehke**.
Månnoeh leam **jealehke**.

MÅSNAN

sur

Manne leam **måsnan**.
Datne leah **måsnan**.
Månnoeh leam **måsnan**.

OV-SÅHTAN

uskyldig

Manne leam **ov-såhtan**.
Datne leah **ov-såhtan**.
Månnoeh leam **ov-såhtan**.

AAVOSNE

lykkelig

Manne leam **aavosne**.
Datne leah **aavosne**.
Månnoeh leam **aavosne**.

MÅERESNE

sint

Manne leam **måeresne**.
Datne leah **måeresne**.
Månnoeh leam **måeresne**.

MADTJELE

fornøyd

Manne leam **madtjele**.
Datne leah **madtjele**.
Månnoeh leam **madtjele**.

SNEAVLOE

innbils

Manne leam **sneavloe**.
Datne leah **sneavloe**.
Månnoeh leam **sneavloe**.

SÅHTAN

skyldig

Manne leam **såhtan**.
Datne leah **såhtan**.
Månnoeh leam **såhtan**.

VÅÅREGE

forsiktig

Manne leam **våårege**.
Datne leah **våårege**.
Månnoeh leam **våårege**.

BÅÅPERIHKS

overrasket

Manne leam **bååperihks**.
Datne leah **bååperihks**.
Månnoeh leam **bååperihks**.

HÅJNAN, HUJNESNE

trist

Manne leam **håjnan/hujnesne**.
Datne leah **håjnan/hujnesne**.
Månnoeh leam **håjnan/hujnesne**.

GEAROEMISNIE

forelsket

Manne leam **gearoemisnie**.
Datne leah **gearoemisnie**.
Månnoeh leam **gearoemisnie**.

PLUEJJIES

sjenert

Manne leam **pluejjies**.
Datne leah **pluejjies**.
Månnoeh leam **pluejjies**.

HATSVES

aggressiv, hatefull

Manne leam **hatsves**.
Datne leah **hatsves**.
Månnoeh leam **hatsves**.

SAMSKAN

forvirret

Manne leam **samskan**.
Datne leah **samskan**.
Månnoeh leam **samskan**.

LÅLLERES

misunnelig

Manne leam **lålleres**.
Datne leah **lålleres**.
Månnoeh leam **lålleres**.

SÆJLOES

utslitt

Manne leam **sæjloes**.
Datne leah **sæjloes**.
Månnoeh leam **sæjloes**.

BIHTIEHTOVVEME

såret, skuffet

Manne leam **biehtiehtovveme**.
Datne leah **biehtiehtovveme**.
Månnoeh leam **biehtiehtovveme**.

JARHPAN

luring

Manne leam **jarhpan**.
Datne leah **jarhpan**.
Månnoeh leam **jarhpan**.

SLUEKIES

listig, slu

Manne leam **sluekies**.
Datne leah **sluekies**.
Månnoeh leam **sluekies**.

NJÅAJJAN

mismodig

Manne leam **njåajjan**.
Datne leah **njåajjan**.
Månnoeh leam **njåajjan**.

DÅAJVOES

håpefull

Manne leam **dåajvoes**.
Datne leah **dåajvoes**.
Månnoeh leam **dåajvoes**.

GEERJENE

glad

Manne leam **geerjene**.
Datne leah **geerjene**.
Månnoeh leam **geerjene**.

NEAHKOE

sta

Manne leam **neahkoe**.
Datne leah **neahkoe**.
Månnoeh leam **neahkoe**.

GALHKUVE

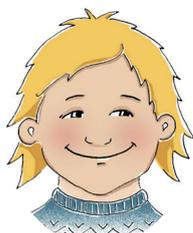
Mieriesoejksje maanagiertesne jñh maadthööhpehtimmien learoesejksje nænnoestieh mejnie edtja maanagiertesne jñh skuvlesne barkedh. Daate bihkedimmie edtja maanagiertem jñh skuvlem däärjodh gosse åålmegehealsojne jñh jieledehaalveminie berkieh.

Bihkedimmien ulmie edtja eadtjaldovvedh domtesigujmie barkedh jñh barkoem saemien kultuvreperspektijveste vuartasjidh. Gosse maanah jñh noerh däästoehtibie jñh dej maadtoem jñh kultuvrem tjierestebie maehtieh jñjtjemsh damtestidh jñh vuejnieh lierehtimmie dejtie krööhkeste. Saemien maanah jñh noerh däärjoem geerve almetjistie daarpesjeh gieh voerkeslaakan giele-ööhpehtimmesne berkieh, maanide jñh noeride däärjoeh jñh viehkietieh dej saemiengielem evtiedidh. Daate vihkeles jñjtse giele-evtiedæmman men aaj saemien gieeli bæetije biejjide. Gosse domtesigujmie, sosijaale maahtojne jñh relasjovnigujmie barka, dellie vihkeles mujhtedh, ij akte gænnah almetje seammalaaketje.

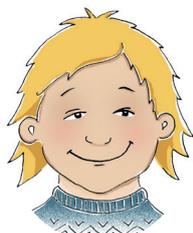
Dah raeriestimmieh barre naakenem dejstie darjoemijstie vuesiehtieh, guktie maahta domtesigujmie barkedh. Mierieraaajesh vuesiehtieh guktie maahta baakojde plakaatesne nuhtjedh jñh litteratuvrelæstoe maahta vielie perspektijvh vedtedh. Dennie læstosne gaskeviermien sæjroejgujmie vielie bievnesh domtesijñre gaavnh jñh guktie maahtah aamhtesinie barkedh. Saemien lohkemejarngje vaajtelibie bihkedasse edtja skreejrehtidh, vuelieh, saemien laavloeh jñh saalmh, diejvesh jñh jeatjah lahtesh saemien vuekijste ööhpehtimmesne nuhtjedh.

DÅAJVOES

GARMERE

MADTJELE

PLUEJJIES

Digkiedimmiegyhtjelassh:

- Maam sijhtem/sijhtebe gosse aamhtesinie domtesigujmie barkedh? Guktie daelie barkam/barkebe guktie åålmegehealsoem jñh jieledehaalvemem eevtjedh?
- Guktie manne/mijjeh aamhtesinie domtesigujmie maanagiertesne/skuvlesne barkam/barkebe? Guktie sjiehtesjem/sjiehtesjibie gosse domtesijñre soptsestalledh?
- Guktie vienhtem/vienhtebe bööremes aelkedh barkedh aamhtesinie domtesigujmie barkedh?
- Guktie mov/mijjen maanagierte/skuvle gieeline/baakoevåarkhojne domtesijñre barka?
- Guktie domtesh vuesehtem/vuesiehtibie voengesne, maanagiertesne/skuvlesne? Mejtie nuhtjem/nuhtjebe saemien vuekien lahtesh aarkebiejjien barkosne?
- Guktie maahtam/maehtebe saemien maanah jñh noerh saemien perspektijveste ööhpehtidh? Guktie saemien aerpieh maehtieh maadtosne årrodh mov/mijjen maanagiertesne/skuvlesne? Guktie saemien vuekieh jñh aerpieh ööhpehtimmesne tjirkem/tjirkebe?
- Guktie maahtam/maehtebe saemien vuekieh ööhpehtimmesne lahtestidh? Guktie maahtam/maehtebe diejvesh ööhpehtimmesne nuhtjedh?
- Magkerh nuepieh åtnam/utnebe dääjrehtimmes lierehtimmie barkedh?
- Guktie maahtam/maehtebe ööhpehtimmien sjiehtesjidh? Magkerh darjomh buerie lierehtimmiebyjreskh skaepiedieh?

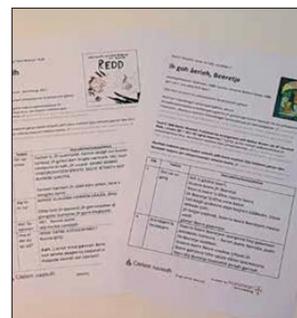
LITTERATUVRH

2-3 JAEPIEH:

Viehkievierhtieh: Gærja "Billedh" jñh "Ih goh áerieh, Beeretje" (www.aktesne.no)

Funksjovne: Lahtese lierehtimmie ektiedamme domtesidie, darjoemidie jñh vaar-
jojde.

Raeriestimmie provhkemasse: Soptesh darjodh fuvvijste. Maana maahta fuvvieh
gaavnedh gusnie almetjh gærjine leah geerjene, hãjnoes, ermies j.n.v. Haestedh
maanam vuesiehtidh fuktie lea gosse lea ovnessie tsiehkine.

4-5 JAEPIEH:

Viehkievierhtieh: Gærja "Hadria jñh heeksa"

Funksjovne: Lahtese goerkesem vijriedidh domtesi bijre aarkebiejjien
dããjresijstie mej sisnie maana maahta jñjtemse damtifidh. Vielie abstrakte lahtesh
lieredh.

Raeriestimmie provhkemasse: Gærjam lohkedh jñh sisvegen birje
soptesidh viehkine virjriedamme gñhtejelassh gihthjedh.
Gietedãahkine ("Franklin") stããkedidh. Gietedãahkine baakoeh beaja sov
domtesidie. Dorjehtidh.

Gærja Gieledarjomh MAGese vielie vuesiehtimmieh darjoemidie átna, maanide 2-5 jaepiej gaskem.

Áeniedimmieh:

MG: Maanagierte **1-4:** 1.-4. daltese **5-7:** 5-7. daltese **8-10:** 8.-10 daltese **JS:** Jãarhkeskuvle

Krokodilla moeresne (MG) Ektiedimmie. Aalbu, R. Gielem nastedh, Arran 2017

Vampyjredihkie (MG) Voelph jñh vaane-sovme. Aarø, L.S. Davvi Girji 2015

Eadtjohke Marja (MG, 1-4). Eadtjohkevoeten bijre. Cappelen, B. Davvi Gjørji OS 1994

Bööh! (MG, 1-4) Billedh. Ewo, J. Gielem nastedh 2019

Maadtege haadtohte (MG, 1-4) (spesialpedagogikk) Hivand, A. & Hætta, I. L. GANforlag 2002

Krogkodilla mij idtji tjaetsiem lyjhkh (MG,1-4) Jeatjahlaakan domtedh. Merino, G. Gielem nastedh

Atrata (MG,1-4) Irhkemen bijre Hivand, A. Davvi girji 2014

Manne mãeresne (MG,1-4). Hedström, M. & Moses, B. Sameskolstyrelsen 1997

Manne hujnies (MG,1-4) Hedström, M. & Moses, B. Sameskolstyrelsen 1997

Manne aavonte (MG,1-4) Hedström, M. & Moses, B. Sameskolstyrelsen 1997

Manne billem (MG,1-4) Hedström, M. & Moses, B. Sameskolstyrelsen 1997

Gaskejñjen gærjagãetesne (MG,1-4) Billedh. Kohara, K. Gielem nastedh 2016

Veartenen aeblietommies almetje (MG,1-4) Aeblehtsvoete, ussjedidh. Vars, E.M. Iđut 2013

Mãarehks bierne (MG, 1-4) Mãerie, asve, geahpanimmie. Østnes-Lillehaug, P.R-I. ČálliidLágádus 2018.

Buerie voelph (1-4) Vïenies-voete, giemhpesvoete. Lohkemekrãane, Davvi girji 2018

Govlede govlede (MG, 1-4) CD. Laavloe: Bïenje mov (Madtjeles, eadtjohke, sæjloes jïh vielie. Åarjel-saemiej skuvle & Høgskolen i Nord-Trøndelag

Gruffele (MG,1-4) Billedh. Scheffer, A. & Donaldson, J. Gïelem nastedh 2014

Suvhtedh suvhtedh suv (MG, 1-4) CD. Laavloeh: nr. 12 (madtjeles) & 14 (hujnies). DAT 2016

Laavlomh maanide (MG,1-4) Laavloe 11. Luste, geerjene. Holm Bull, E. Idut 1998

Manne, mánnoeh mijjeh (1-4) Krãahpen bijre. Hætta, I.L. Idut 2011

Mijjeh sijhtebe bïenjem utnedh (1-4) Ovmessie domtesh. Trohaug, R. Gïelem nastedh 2016.

Tjeakoes voelpetjh (1-4) Vïenies- jïh buerievoeten bijre. Bross, H. & Rønna, C. Gïelem nastedh 2018

Mov krãahpe (MG.1-4) Vaenie domtesi bijre Sokki, R. Solum forlag 2008

Laadtege-sualadæjja (MG,1-4) Aebiletsvoete, radtoesvoete. Seierstad, I. Saemien ööhpetimmieareie 1998

Væssj-Bualehke. (MG,1-4). Ovmessie domtesi bijre. Mienna, J.M. Davvi Girji 2005

Mijjien Gærhcoe-gærja – Vår Kirkebok (MG, 1-4) Bientie Leine, A-G. Saemien gærhcoeareie/samisk kirkeråd 2014

Krãahpe (MG,1-4, 5-7) Domtesi bijre. Torgersen, T.V. ČállidLágádus 2015

Tjaangh gáatan (MG,1-4,5-7) Slovvies riepie b.20. Væjkeles gaahtoe b.22. Slovvies Aanta b.27. Vangberg, Å. Samisk utdanningsråd 1998

Sualadamme voelpe (1-4, 5-7) Ohtsedh, vïenies-voete. Gïelem nastedh

Mov rovnegs jieledu/Mu ártegis eallin/ Muv imálasj iellem (1-4,5-7) Jielemen, irhkemen bijre Sokki, R.Davvi girji 2011

Beowulf – dïhte staalehke aalma (1-4, 5-7) Eadtjohke Beowulfen bijre Jones, R. L. Gïelem nastedh

Gorredh gïelem! (8-10) v.g. b.16-18 Krãvvalidh. Joma Granefjell, Aa. Joma, L.K. & Jåma, A. Fylkesmannen i Nordland 2004

Baakoe-raajroeh Vangberg, Å. Sijti jarne 2016

Sameblod (5-7, 8-10, JS) Filme saemiej jïh tjïertediblemen bijre. Kernell, A. Nordisk Film Production Sverige AB 2016

Åvtese jãhta (8-10, JS) v.g. “Måersie faavroe” (Gïeriesvoete) Tjihthesh jïh vuelieh. Kappfjell, L & Gaski, H. DAT OS 2005

Dah mubpien bealan vuortasjeh (MG, 1-4,5-7,8-10, JS) irhkemen bijre. Bals, M & Turi A.L. ČállidLágádus 2010

Noen salmer fra nord (1-4, 5-7, 8-10, JS) Saalmh, åarjel-, julev-, jïh noerhtesaemiengïelesne, daaroen- jïh sævmiengïelesne. Orkana 2011

Ajve vuelkedh (8-10, JS) Gærja noeride. Aelhie lohkeme. Laestadius, A-H. LL-förlaget 2018

Sms Sopperoste, (8-10, JS) Gærja noeride. Laestadius, A-H. Ann-Helén Laestadius 2015

Saaran gærja (5-7, 8-10) Rovmaane maanide jïh noeride. Borch Johansen, S. ČállidLágádus 2010.

Queering Sápmi (8-10, JS) Saemien soptsestimmieh normi ålkolen. Bergman, E. Qub 2013

Tjabpemes lååvnedahke (8-10, JS) Rovmaane noeride. Vars, E.M. Idut 2004

Gåebrehki soptsesh. Saemien soptsesh. Bergsland, K. Tromsø: Universitetsforlaget AS 1987

Lohkede saemien. Saemien soptsesh. Bull, E. H. Karasjok: Davvi girji o.s 1992

Staaloev vienhtieh aske lea dälle. Saemien soptsesh. Vekterli, A. Birkeland, K. J.W. Cappelen Forlag A.S 2002

Maam dah soptsestamme! Saemien soptsesh. Andersson, A. Sámi girjijt 1992

Samiske verdier (8-10, JS) Artihkelh saemien vuekiej bijre. Davvi Girji 2003

Kautokeino-opprøret. (8-10, JS) Filme Guovdageaidnu-stujmien bijre 1852. Gaup, N. Rubicon 2007

Gaaltije Tjihtesegærja. Gustav Kappfjell jih DAT O.S. 1987

Gaskeviermiesæjroeh

www.barnehage.no

<https://www.utdanningsnytt.no/barnehageforskning-fagartikkel-psykisk-helse/slik-hjelper-du-sma-barn-a-takle-folelser/119998>

www.minstemme.no

<https://www.minstemme.no/faglige-ressurser/folelser-2>

<https://www.reddbarna.no/jegerher/kampanjenyheter/naa-kan-du-se-kroppen-min-eier-jeg-paa-tre-sa-miske-spraak>

www.udir.no

<https://undervisningsmetoder.com/naturfag/kropp-og-helse/folelser/>

<http://smartoppvekst.no/tag/folelser/>

<http://folelsekompasset.no>

<https://lekbasert.no/aktivitet/hva-er-en-folelse/>

<https://www.rodekors.no/contentassets/74861ad458094e65bfe737be580eab4d/larerveiledning-undervisningsopplegg-om-folelser.pdf>

<https://www.pmt.no/sa>

https://www.bufdir.no/globalassets/global/8_tema_samisk_DIGITAL_enkeltsider.pdf

<https://ungsinn.no/>

<https://www.vfb.no/>

<https://www.jegvet.no/>

<http://www.forebygging.no/>

https://ovttas.no/digitala-resursa_dorvodaiddut-ja-mana-gorut

<https://tv.nrk.no/serie/kort-fortalt-livsmestring/sesong/1/episode/11/avspiller>

https://www.ung.no/Sex/3662_Seksualitetsundervisning.html

<https://sexogpolitikk.no/seksualundervisning/>

<https://www.filmweb.no/skolekino/>

<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/samisk-kirkeliv/>

Gaaltijh

- Aikio, A. (2000): *Olbmo ovdáneapmi*. Davvi Girji OS
- Aikio, A. (2010): *Olmmoš han gal birge*. ČálliidLágádus
- Anti, E. B. (2003): *Dovdda čuođi diidda*. Davvi Girji
- Balto, A. (1997): *Samisk barneoppdragelse i endring*. Ad notam Gyldendal
- Balto, A. (2008): *Sámi oahpaheadjit sirdet árbevirolaš kultuvrra boahttevaš buolvvaide. Dekoloniserema akšuvnadutkamuš Ruota beale Sámis. Dieđut 4/2008*. Sámi allaskuvla
- Bergsland, K. (1994): *Sydsamisk grammatikk*. Davvi Girji O.S.
- Bergsland, K. (1987): *Gåebrehki soptsesh*. Tromsø: Universitetsforlaget AS.
- Bergsland, Knut, Magga Lajla Mattson (1993): *Áarjelsaemien-daaroen baakoegærja*, Idut
- Birkeland, K. (1986): *Staloeh vienhtieh aske lea dälle* (CD) Gieleaerne 2015
- Bull, E. H. (1992): *Lohkede saemien*. Karasjok: Davvi girji o.s.
- FN:s Generalforsamling, *FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989*
- Fossen, A. (2004): *Snakk med barn om følelser*. Oslo: Kommuneforlaget
- Gaepien, G. (1987): *Gaaltije* (CD) Gieleaerne 2017
- Gaski, H. & Kappfjell, L. (2005): *Ávtese jáhta*. DAT OS
- Grunnloven – Grl. Kongeriket Noregs Grunnlov LOV-1814-05-17, seinast grunnlovsvetok av 27. mai 2014
- Huuva, R, Tapio, I., Marainen, T. og Marainen S. (2006): *Viidát, divttat Sámis – Vidd, dikter frå Sápmi*. Podium: Dálvadas (Erika Jonsson tjihtesem áarjelsaemiengielese jarkostamme.)
- International Labour Organization. *ILO konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater*. 1989
- Kappfjell, L. & Gaski, H. Red. (2014): *Tjaalehvuekieh* ČálliidLágádus
- Keskitalo, P. (2017): *Kultursensitiiva sámi skuvla*. Davvi Girji
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016): *Vaajmoegiele - Raeriestimmie laakide, ráajvarimmide jïh öörnegidie saemien gielide*
- Labba, E., Ericzon, K. (2012): *Svihtjeme- jïh laavlomestååkedimmieh. Labadim- ja lávllomstáhkusa. Lávlunstohkosat. Sáng och rörelselekar på syd-, lule och nordsamiska*. Váissa sámisearvi
- Middtveit, I. (2019): *Barn som er gode på å styre sin egen atferd, lærer lettere matematikk*. <https://laringsmiljosenteret.uis.no/barnehage/omsorg-lek-og-laring/lek-og-laring/barn-som-er-gode-pa-a-styre-sin-egen-atferd-larer-lettere-matematikk-article130755-21093.html> (17.01.2019)
- Mikkelsen, M.E. (2017): *En takkejoik til Gud – joiketradisjoner i Tysfjord og Hamarøy*. Masteroppgave, Institutt for musikkvitenskap: Universitetet i Oslo
- Paltto, K. *Lyrihke jïh draama – sjangerhefte nr 3*. ABC-Company E-skuvla AS
- Saemien lohkemejarnge (2020): *Gieledarjomh MAGE:se, Maanaj aareh gieleevtiedimmie - Biejjieladtje ektiebarkosne*. Davvi Girji. (vaadtasovvemejaepie: tjaktjen 2020)
- Sárá, M. (2009): *Sámi sátnevádjasat*. Davvi Girji OS

Sametinget i Norge (2016): *Laavlomegærjetje Saemesth maanine*.

Solbakk, Aa & Gaski, H (2003): *Jod̄i lea buoret go oru*. ČálliidLágádus

Universitetet i Stavanger (UiS), Universitetet i Agder (UiA): *Lekbasert læring gir læringsgevinst*. <https://www.uis.no/forskning/barnehage/agderprosjektet/lekbasert-laring-gir-laringsgevinst-article134714-14131.html> (20.08.2019)

UR-play. *Småsgor-sydsamiska* <https://urplay.se/program/155802-smasagor-sydsamiska-lokvar-gen> (24.08.20)

Utdanningsdirektoratet (2020): *Bijjemes bielie – aarvoeh j̄ih prinsihph maadthööhpehtimmesne*

Utdanningsdirektoratet (2017): *Maanagierten mieriesoejkesje*.

Utdanningsdirektoratet. *Maahtoelutnjeme ML20S*: www.udir.no

Utsi, E.K. (2006) *Suvhtedh suvhtedh suv*. CD. DAT.

Vangberg, Åsta (2016): *Baakoe-raajroe*. Sijti Jarng

Øzker, K. (2011): *Pedagogikkens hvordan 2, Metodiske ideer for å styrke elevens læringsutbytte*. Cappelen Damm AS

Øzker, K. & Juuso, R. (1999): *Pedagogalaš jurddagirji guovttegielalaš mánáidgárddiide/Pedagogisk idebok for tospråklige barnehager*. Sámi oahpahusráđđi

Ågren, K. (1977): Västerbotten, nr. 3, 77. *Samiskt dräktskick i Västerbotten*

Åarjelsaemien åssjalommesh. UR-play <https://urplay.se/serie/212963-aarjelsaemien-assjalom-mesh> (25.08.20)

SÁMI LOHKANGUOVDDÁŠ
SAEMIEN LOHKEMEJARNGE
SÁME LÅHKÅMGUOVDDÁŠJ
NASJONALT SENTER FOR SAMISK I OPPLÆRINGA

PÅASTESIJJIE:

Hánnoluohkká 45, NO-9520 Guovdageaidnu/ Kautokeino

GUESSIESIJJIEH:

Elgâe/Elgâ: Saemien lohkemejarnge, Femundveien 3638

Ájluokta/Drag: Sáme lãhkãnguovddášj, Árran julevsáme guovddášj/lulesamisk senter

Guovdageaidnu/Kautokeino: Sámi lohanguovddášj, Hánnoluohkká 45

**www.lohkanguovddas.no
lohkanguovddas@samiskhs.no
Tel: +47 78 44 84 00**